

A Google szerint Délkelet-Európa...

Németh Ádám¹¹

1. Bevezetés

„A nemzetekről való gondolkodás mindannyiunk számára elég magától értetődő: beszélünk a német iparról, az amerikai mentalitásról, s van benyomásunk az olasz operáról, s az angol parlamentről, s az osztrákok szerepéről a magyar múltban. (...) A nemzetekre (és országokra – a szerző) vonatkozó köznapi ismeretek és ítéletek régóta és gyakran öltenek személyes, megszemélyesített formát. A német ipar háttérében ott látjuk a német ember szorgalmát és precizitását, az olasz opera jól példázhatja számunkra az olaszok művészi hajlamát, s ily módon is megjelenített temperamentumát” (HUNYADY GY. 2001).

Vajon mindenki ugyanígy gondolja? A „Koszovó” szó hallatán mindenki összerezzen, Spanyolországra gondolva pedig mindenki a szieszta gondtalan óráira asszociál? Ha Bosznia: taposóakna, ha Hollandia: szélmalom, ha Olaszország: spagetti? És ha Macedónia...? E néhány oldalas dolgozat megpróbálja felvázolni, hogy egy globális, mindenki számára könnyen hozzáférhető, viszonylag objektív internetes közeg milyen képet fest 2010 januárjában Délkelet-Európáról és a kontinens többi országáról.

2. Célok és módszerek

Az internet egy, az egész világot körülölelő, központ nélküli számítógéprendszer, amely a valódi világ mellett egyfajta alternatív teret, ún. kiberteret biztosít. A világháló azonban nem csupán egy tömegkommunikációs eszköz, hanem markáns véleményformáló közeg is egyben. Az ember és az internet kapcsolata napjainkra bipolárisá, ám egyúttal aszimmetrikussá is vált: míg az internetes sztráda építésében csak az emberiség egy viszonylag kisszámú csoportja vesz részt aktívan, addig a többségi társadalom (az „egyszerű” felhasználók) számára a világhálón látottak, olvasottak stabil igazodási pontot jelentenek, melyek alapvetően meghatározzák ismereteiket, értékítéleteiket, sztereotípiáikat.

A tanulmány célkitűzése bemutatni: milyennek látják Európa országait a világhálón szörföző embermilliók, és főként: hogyan fest Délkelet-Európa az internet tükreben? A szerző a kérdés megválaszolásához a – térképként, pénzváltóként, számológépként, naptárként, helyesírás-ellenőrzőként és szótárként is használható, naponta 200 millió keresési kérést regisztráló – Google keresőrendszert, az internet egyik legnépszerűbb szolgáltatását hívta segítségül. A különösen népszerű „Google Képek” funkciót használva angol nyelven rákeresett az európai

¹¹ PhD-hallgató, PTE TTK Földtudományok Doktori Iskola.

államok nevére, majd végigböngészte és témája szerint rendszerezte az első száz megjelenített képet. A kapott adatbázist végül – horizontálisan és vertikálisan tagolva – grafikonok segítségével elemezte (Microsoft Excel), majd az ArcGIS 9.2 nevű programcsomag felhasználásával térképekre vetítette. A vizsgálat során összesen 50 ország (vagy országrész, pl. Nagy-Britannia esetében) 5000 képének áttekintésére, rendszerezésére, majd kiértékelésére került sor.

3. Az adatbázis tematikus rendszerezése és az országcsoportok kialakítása

Az internetes keresőprogram által megjelenített képek alapján az alábbi kategóriák lettek elkülönítve:

1. Térképek
 - 1/a. Általános térképek
 - 1/b. Tematikus térképek (történelmi, politikai, etnikai földrajzi tartalommal)
2. Hivatalos nemzeti szimbólumok (zászló, címer)
3. Történelmi témájú és/vagy társadalmi feszültségre utaló képek (politika, háború stb.)
4. Tájképek, természetfotók
5. Épületek, települések fényképei
6. Sportágakhoz kapcsolódó képek
7. „Hétköznapi” emberek (helyiek, ritkábban turisták)
8. Szépségkirálynők, fotómodellek, fiatal hölgyek
9. Egyéb vagy hibás képek

A munkát a többjelentésű angol kifejezések (pl. Turkey) mellett néhány klasszikus, mindmáig megválaszolatlan politikai földrajzi kérdés is nehezítette: nevezetesen hol húzható meg Európa határa, illetve mely országcsoportok alkotják a különböző európai nagyrégiókat. Az országcsoportok lehatárolásánál e sorok írója részben szakirodalmi háttéranyagra (PAP N., TÓTH J. 2002), részben saját véleményére támaszkodott [1. ábra]. Észak- és Dél-Európa definiálása problémamentes volt, és Kelet-Európa meghatározása is viszonylag könnyűnek ígérkezett: a szovjet utódállamok kerültek e kategóriába (kivéve a Baltikumot, amely speciális „híd-szerepe” révén egyik nagy tömbbe sem sorolható be, így önálló régióként került fel a térképre). Közép-Európa határa a nemzetközi gyakorlattal ellentétben nem a francia-német felületnél, hanem a germán tömb keleti vonalánál lett meghúzva. Igaz ugyan, hogy Ausztriához, Németországhoz és Svájcához történelmi fejlődése, vagy akár földrajzi koordinátái alapján is joggal illeszthető a „közép-európai” jelző, a szerző azonban ezúttal – napjaink általános fejlettségi mutatóit és egyéb, nehezen számszerűsíthető tulajdonságokat (pl. mentalitás, munkamorál stb.) figyelembe véve – inkább a kontinens nyugati feléhez sorolta azokat. Hasonló kihívást jelentett a Balkán-félszigeten fekvő és/vagy posztjugoszláv köztársaságok csoportosítása is; itt elsősorban Szlovénia, Horvátország és Románia hovatartozása okozott fejtörést. Hosszas hezitálás után (és nem titkoltan szubjektív véleményt érvényre juttatva) Szlovéniát végül Közép-Európához, míg utóbbi

kettőt Délkelet-Európához kapcsolta. A régiók összehasonlításánál – tekintettel arra, hogy az átlagszámításnál erősen eltorzították volna a valós képet – a szerző figyelmen kívül hagyta egyrészt a miniállamok értékeit, másrészt eltekintette a Balkán-félsziget kapuját éppen csak átlépő Törökország eredményeitől is. (A térképszerkesztés során azonban mindegyik értéket feltüntette.)

4. Eredmények

4.1. Térképek (1/a, 1b)

A Google keresőprogram első 50-szer száz áttekintett képe közül 1844 volt valamilyen térképábrára, ez az összes megjelenített kép 36,8%-át jelentette. Ezek közül átlagosan minden tizenkettediket lehetett az 1/b kategóriába sorolni; tehát 124 olyan térképet lehetett megnyitni, mely egy korábbi állapotot rekonstruált (pl. Osztrák-Magyar Monarchia), egy óhajtott politikai helyzetet vázolt fel (pl. Nagy-Albánia), vagy etnikai földrajzi megoszlást ábrázolt (pl. Bosznia-Hercegovina).

Az országokhoz rendelt térképek számát tekintve – így önmagában – semmiféle szabályszerűség nem rajzolódott ki; azon kívül, hogy a miniállamok esetében többnyire relatíve alacsony értékek születtek. A legtöbb térképpel Francia- és Németország (64-64), ill. Szerbia (61) rendelkezett, a legkevesebbel Izland (16), Svájc (14) és a Vatikán (5). A történelmi és/vagy politikai tartalmú térképek számának áttekintése érdekes eredménnyel szolgál. Ebben a tekintetben három délkelet-európai állam: Szerbia, Románia és Macedónia vezet (10-10-10 db), ami az átlagot (2,8 db) majdnem négyszeresen felülmúlja. 16 államhoz ezzel szemben egyetlen ilyen jellegű térkép sem kapcsolódott.

Igen tanulságos eredménnyel szolgál az 1. sz. térkép tanulmányozása, mely a történelmi, politikai és etnikai földrajzi jellegű térképek arányát mutatja be az összes térképhez viszonyítva. Feltűnő mindenekelőtt, hogy az egykor jóval tekintélyesebb területtel rendelkező államok esetében viszonylag magas ez az érték: Németország, Ausztria, Magyarország, Litvánia és Oroszország rendre igen erős árnyalattal különül el környezetétől. Kirajzolódik továbbá egy rendkívül markáns balkáni centrum is Macedóniával, Koszovóval, Szerbiával, Bosznia-Hercegovinával és Romániával. Itt azonban többnyire nem történelmi, hanem aktuális etnikai földrajzi és/vagy a délszláv háború politikai következményeit boncolgató (esetleg revizionista jellegű) térképeket találunk. A listát e tekintetben Macedónia vezeti 40%-kal; ez legfőképp annak köszönhető, hogy a begépelt „Macedonia FYROM” szókapcsolat ellenére sok esetben a történelmi görög-Macedónia térképe bukkant elő. A második helyen Magyarország áll: a „Hungary” kifejezés beírása után minden harmadik térkép a történelmi Magyarországot ábrázolja. Hazánkat Koszovó (28%), Románia (23%), Bosznia-Hercegovina (23%) – tehát ismét csak három délkelet-európai állam – követi [2. ábra].

Az egyes régiók átlagos értékeit a 2. ábra szemlélteti. Jól látható, hogy az 1/b (sötétszürkével jelölve) térképek aránya Délkelet- és Kelet-Európa esetében kiugróan magas (15%, ill. 14%), míg

az összes térképábrát figyelembe véve a balti államok esetében regisztrálható a legmagasabb érték (átlagosan 47 db). A leginkább „térképszegény” régió a békés Észak-Európa [2. ábra].

4.2. Hivatalos nemzeti szimbólumok, ill. történelmi témájú képek és/vagy társadalmi feszültségre utaló motívumok (2) (3)

Az 5000 vizsgált kép közül 594 jelenített meg hivatalos nemzeti szimbólumokat, azaz nemzeti lobogót, vagy címet. Ez átlagosan 11,8 ilyen jellegű ábrát jelent államonként. E tekintetben még az előzőekhez képest is nagy szórás mutatkozik: a legkevesebb (mindössze 3 db) nemzeti szimbólum Izland, Luxemburg, Málta, Görögország, Norvégia és Monaco, míg a legtöbb Szlovákia, Albánia (25-25 db) és Litvánia (22) esetében regisztrálható. A 2. térkép színelőfordulását és a 3. ábra grafikonját figyelembe véve az a megállapítás tehető, hogy e motívumok – Spanyolországot és Portugáliát kivéve – Észak- és Dél-Európára jellemzők legkevésbé, Nyugat-Európa átlagos értékekkel jellemezhető, míg kelet felé haladva egyre fontosabbá, fajsúlyosabbá válnak (pl. Hollandia: 9, Németország: 16, Lengyelország és Fehéroroszország: 19-19, Oroszország: 20). Érdekesnek tűnik a nemzeti szimbólumok viszonylag alacsony száma a Balkánon (átlagosan 11,5/ország). Ez talán azzal magyarázható, hogy sok esetben rendkívül fiatal államalakulatokról, ezáltal egészen friss – esetenként történelmi előzmény nélküli – zászlókról, címerekről van szó, amelyekkel a helyiek nem minden esetben tudnak (talán nem is akarnak?) feltétel nélkül azonosulni. Sok esetben ezért az adott állam hivatalos nemzeti lobogóját „alternatív” szimbólumok helyettesítik, pl. a koszovói helyett albán, a bosznia-hercegovinai helyett bosnyák, a montenegrói helyett szerb zászlók, jelképek is előfordulnak [2. térkép, 3. ábra].

Ha azonban az egy-egy történelmi jelenetet megelevenítő képek, festmények, ill. a társadalmi instabilitásra utaló fényképek, ábrák, üzenetek számát és arányát vizsgáljuk, már egyértelmű és megkérdőjelezhetetlen a Balkán vezető szerepe [4. ábra]. Összesen 156 ilyen jellegű grafika nyitható meg, ebből 93 valamely délkelet-európai ország nevét begépelve. Az európai átlag 3,1 db; ehhez képest Koszovóhoz 44, Macedóniához 20, Bosznia-Hercegovinához 15, Szerbiához 10 ilyen kép köthető. Zömmel az 1990-es évek háborúinak szomorú pillanatfelvételeiről van szó, de szép számmal akadnak tüntetésekről, tömegdemonstrációkról készült fényképek, továbbá találni gúnyrajzokat, célzott és szándékosan sértő politikai üzeneteket is. A második centrumot ebből a szempontból Kelet-Európa jelenti, melynek mind a négy tagja az átlagnál több politikai töltetű ábrát sorakoztat fel (pl. Oroszország, Fehéroroszország: 9-9 db) [2. térkép, 4. ábra].

4.3. Tájéképek, természetfotók – épületek, települések (4) (5)

Az előzőekhez képest épp ellenkező tendencia rajzolódik ki, ha a „tájéképek, természetfotók”, ill. „épületek, települések” kategóriákat vesszük górcső alá. Mindent összeadva 1866 elem tartozik e két csoportba, az összes áttekintett kép 37,3%-a. Az átlagnál több fénykép kapcsolódik

Dél- (47), Észak- (41) és Nyugat-Európához (39), annál kevesebb a másik négy régióhoz [5. ábra]. A legkézenfekvőbb magyarázat talán az, hogy Észak-, Dél- és Nyugat-Európában mind az épített környezet, mind a természeti látnivalók terén „van mit mutatni”, ellentétben pl. a sokkal egyhangúbb tájképet festő Kelet-Európával és a Baltikummal. Délkelet-Európa államaihoz átlagosan 28 ilyen tartalmú fénykép kapcsolódik, amely csaknem azonos arányban oszlik meg a két kategória között (Horvátország, ill. Montenegró kivételével, ahol természetesen a tájképek uralkodnak) [3. térkép, 5. ábra].

4.4. Sporttal kapcsolatos képek (6)

A Google keresőprogram által megjelenített ábrák jóval szerényebb hányadát képezték a különböző sportágakkal kapcsolatos fényképek, grafikák; az átlagos képtalálatok száma e kategóriában 1,9 db országonként. A 95 találat azonban igen egyenlőtlenül oszlik el a térben [7. ábra]. Míg 28 európai államhoz az átlagosnál kevesebb, tehát maximum egy ilyen tartalmú kép köthető (feltűnő Észak-Európa „sporthiánya”), addig magasan kiemelkedik Portugália (12), Anglia (11), Észak-Írország (6) és Magyarország (6). Délkelet-Európa a sport tekintetében átlagosnak nevezhető [3. térkép, 6. ábra].

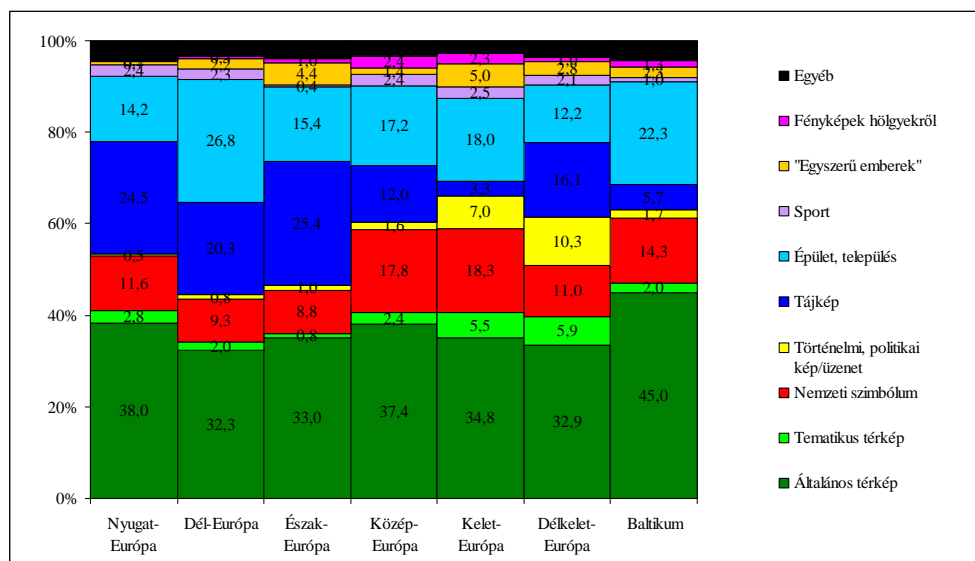
4.5. Emberek (7) és fotómodellek, szépségkirálynők, fiatal hölgyek (8)

Az 5000 találat közül igen kevés, mindössze 162 kép témája volt maga az ember (országonként átlagosan 3,2 db). A 4. térkép színelője és a 7. ábra grafikonja jól látható tendenciát vázol fel: nyugatról kelet felé haladva fokozatosan nő a tematikáját tekintve „emberközpontú” fényképek száma. A nyugat-európai átlag: 0,7 db; a közép-európai: 1,6 db; a baltikumi: 2,3 db; a kelet-európai: 5 db. Az európai átlaghoz közelített Dél-Európa, annál valamivel többet (2,9 db) produkált a Balkán. Észak-Európa kiugróan magas értéke ez esetben megtévesztő, hiszen a 12 találatot jegyző Izland nélkül mindössze 2,5 lenne az embereket megjelenítő átlagos képtalálatok száma [4. térkép, 7. ábra].

A 7. kategória egyik speciális részét alkotja a fotómodellekről, szépségkirálynőkről és egyéb csinos hölgyekről készült fényképek csoportja (45 db, átlagosan 0,9 országonként). E kategóriában hazánk – 11 képtalálatával – magasan kontinens-első, ami azt is jelenti egyben, hogy Google Képek keresőprogram által felvillantottak közül minden negyedik hölgy magyarországi kötődésű [4. térkép]. A második helyen Albánia áll (7), őt Ukrajna követi (4). Közép-, Kelet- és Délkelet-Európa dominanciája e téren talán abból adódik, hogy ezek azok a nemzetközi rendezvények (szépségkirálynő-versenyek, vagy pl. az Eurovíziós dalfesztivál) melyeken e relatíve fejletlenebb országok is megmutathatják magukat és egyenlő eséllyel indulhatnak a „nagyokkal” szemben. Ezáltal egy-egy jó eredmény akár össznemzeti büszkeség tárgyává is teheti e lányokat, ezáltal nagyobb eséllyel kerülhet fel képük az internetre is [4. térkép, 8. ábra].

5. Összegzés

Ötezer kép áttekintése, rendszerezése és kiértékelése után igen karakteres virtuális kép rajzolódott ki Európáról. A legnépszerűbb internetes keresőprogram képtalálatai arra utalnak, hogy Észak-, Dél- és Nyugat-Európában vajmi keveset foglalkoznak a történelemmel és a politikával, de a nemzeti szimbólumokhoz való ragaszkodás is viszonylag mérsékeltnek tűnik. Sokkal magasabb ezzel szemben a kultúrtájat, természeti környezetet megőrkítő fényképek aránya. Közép-Európa és a Baltikum egyfajta átmenetet képez az orosz tömb, ill. a Balkán-félsziget felé; és nemcsak földrajzi szempontból. Kelet-, de különösen Délkelet-Európa indulatosabbnak, olykor sokkal „vadabbnak”, mégis emberközelibbnek és hagyomány-tisztelőbbnek tűnik. Az ambivalencia szembeötlő: az internet szinte vibrál a társadalmi feszültségre utaló ábrák jelentős túlsúlyától, ugyanakkor nyugalomról és baráti kéznyújtásról tanúskodik a „hétköznapi” embert középpontba állító képek relatíve magas aránya. Dióhéjban tehát így néz ki 2010-ben a Google szerint Délkelet-Európa.

Az eredmények összesítése

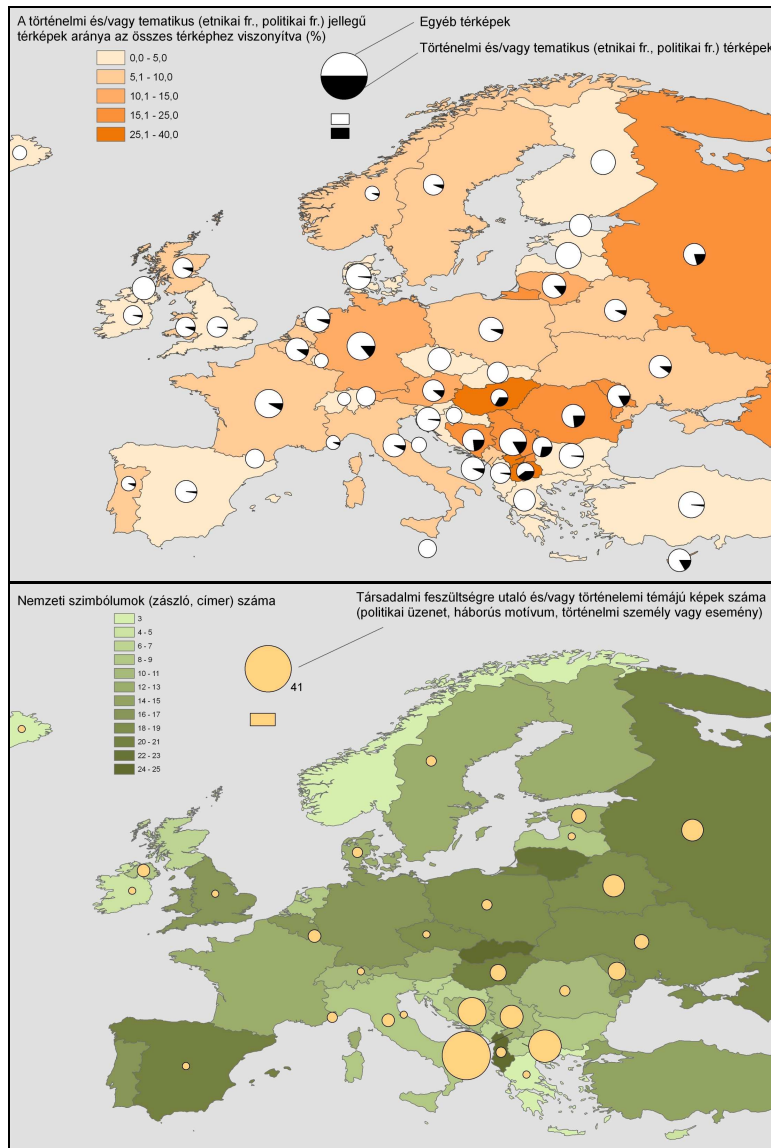
Szerkesztette: NÉMETH Á. 2010

Irodalom

HUNYADY GY. 2001: A nemzeti karakter talányos pszichológiája. In: HUNYADY GY. (szerk.) 2001: Nemzetkarakterológiák. Osiris Kiadó, Budapest, pp. 7-50.

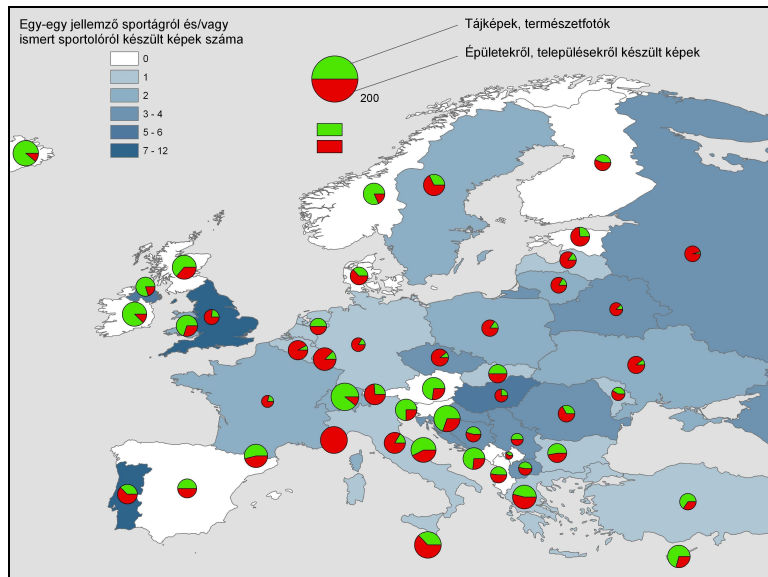
PAP N., TÓTH J. (szerk.) 2002: Európa politikai földrajza. Alexandra Kiadó, Pécs, 271 p.

Melléklet – térképek, diagramok

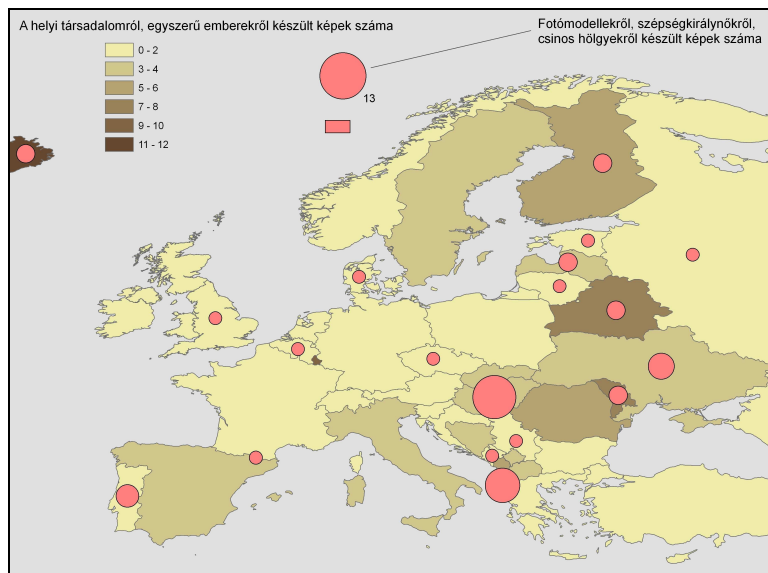

1. térkép
 Általános és tematikus
 (történelmi-, politikai-,
 etnikai földrajzi)
 térképek száma és aránya
 Szerkesztette: NÉMETH Á. 2010

2. térkép
 Nemzeti szimbólumok és
 társadalmi feszültségre utaló
 motívumok száma és aránya
 Szerkesztette: NÉMETH Á. 2010

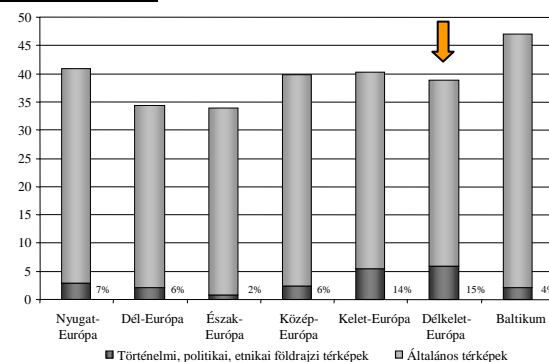
3. térkép
Tájképek, természetfotók –
épületek, települések, illetve
sporttal kapcsolatos képek száma
Szerkesztette: NÉMETH Á. 2010

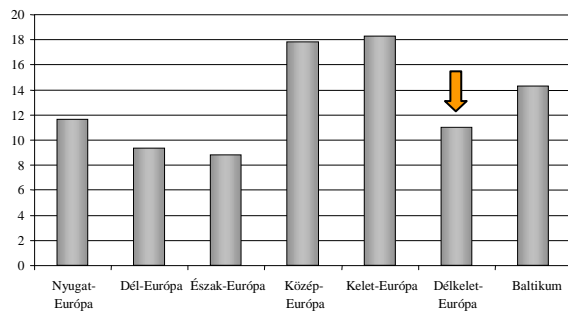
4. térkép
Embereket megjelenítő, illetve
fotómódellekről,
szépségkirálynőkről készült képek
száma
Szerkesztette: NÉMETH Á. 2010

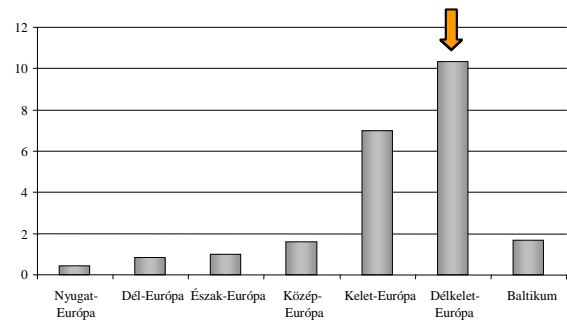
1. ábra: A dolgozatban használt európai térfelosztás
Szerkesztette: NÉMETH Á. 2010

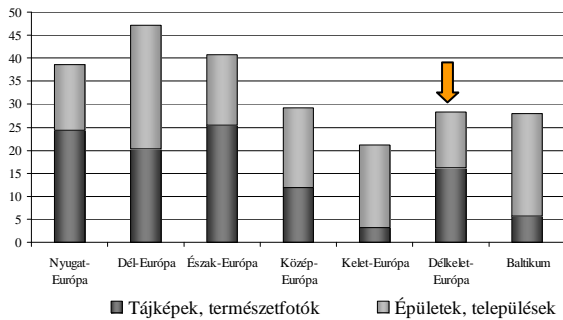
2. ábra: Általános és tematikus térképek átlagos száma országcsoportonként
Szerkesztette: NÉMETH Á. 2010

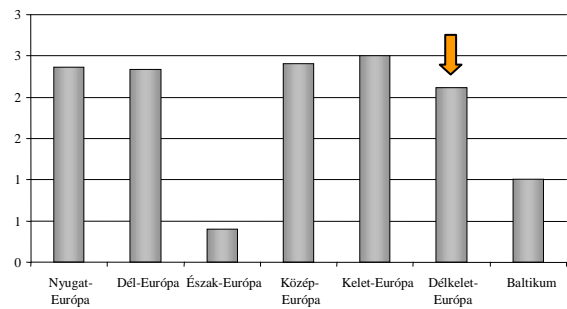
3. ábra: Nemzeti szimbólumok átlagos száma országcsoportonként
Szerkesztette: NÉMETH Á. 2010

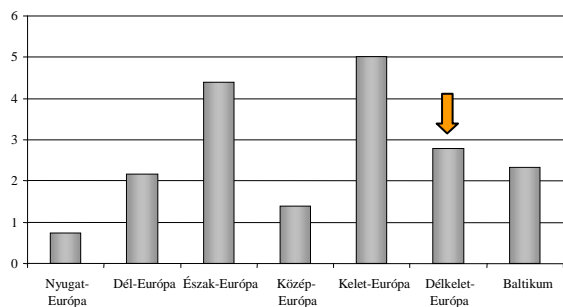
4. ábra: Társadalmi feszültségre utaló motívumok átlagos száma országcsoportonként
Szerkesztette: NÉMETH Á. 2010

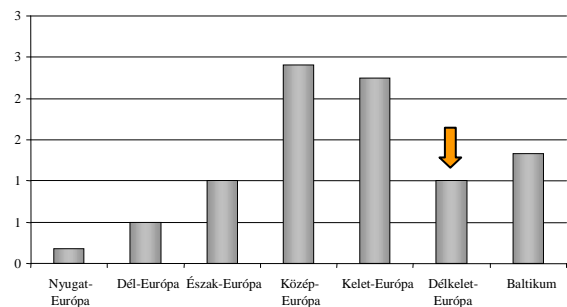
5. ábra: Tájképek, természetfotók – épületek, települések képeinek átlagos száma országcsoportonként
Szerkesztette: NÉMETH Á. 2010

6. ábra: Sporttal kapcsolatos képek átlagos száma országcsoportonként
Szerkesztette: NÉMETH Á. 2010

7. ábra: Embereket megjelenítő képek átlagos száma országcsoportonként
Szerkesztette: NÉMETH Á. 2010

8. ábra: Fotómodellekről, szépségkirálynőkről készült képek átlagos száma országcsoportonként
Szerkesztette: NÉMETH Á. 2010